

לעילוי נשמת הרב ירחמיאל גרשון בן הרב צבי יהודה אדלשטיין זצ"ל

פרשה זו עוסקת בסיום נאום המצוות של משה רבינו; ציווי על טקס הברכות והקללות בכניסת בני ישראל לארץ; תיאור הברכה שתבוא על העם באם יקיימו את מצוות ה'; וסקירה היסטורית של יציאת בני ישראל ממצרים והנדודים במשך ארבעים שנה במדבר.

בפרשה זו שש מצוות

שלוש מצוות עשה: מקרא ביכורים, וידוי מעשר והליכה בדרכי ה'.

ושלוש מצוות לא תעשה: אכילת מעשר שני באנינות, אכילת מעשר שני בטומאה והוצאת דמי מעשר שני שלא על אכילה ושתיה.

"והיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלוהיך נותן לך נחלה וירשתה וישבת בה". משה מצווה את העם לקחת מן הפירות הראשונים משבעת המינים שיצמחו בנחלתם, ולהביאם בתוך סל אל המקדש שיהיה בזמנם. על מביא הביכורים (להלן המביא) להתייצב בפני הכהן ולהביע את תודתו לה'. הכהן יניח ידו תחת יד המביא ויניף את הסל לפני המזבח. המביא יזכיר את חסד ה' אשר מנע מלבן הארמי ללכות את יעקב וזרעו, ואת העובדה שבגלות מצרים פרו ורבו בני ישראל ולאחר הסבל והשעבוד הכבדים, שמע ה' אל צעקתם והוציאם משם, תוך שהראה את ידו החזקה והביאם לארץ ישראל "זבת חלב ודבש". על כן מובעת תודת המביא באמצעות הענקת הפירות הראשונים החביבים על האדם. הפירות, שכעת ביד המביא, יונפו בשנית² על ידי הכהן, והמביא ישתחוה לפני ה': "ושמחת³ בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלוהיך ולביתך אתה והלוי⁴ והגר⁵ אשר בקרבך".

בערב פסח של שנה רביעית לשמיטה⁶ מחויב האדם לקחת את התרומות ומעשרות שהופרשו עד כה,⁷ ולתת בפועל לכהן (תרומה גדולה ותרומת מעשר), ללוי (מעשר ראשון) ולעניים (מעשר עני). האדם יצהיר בפני ה' כי ביער מן הבית את המעשר שני ונטע רבעי⁸ אותם מחויב לאכול בירושלים, הפריש את התרומות ומעשרות בסדר הנצרך ובהתאם לחיוב,⁹ ונתנם למי שמגיע לו. הוא מתחייב כי לא אכל ממעשר שני בזמן אוננות¹⁰ או בעת שהיה טמא ולא השתמש בו לשימוש חולין – אף לצורך מצווה כקבורת המת.

¹ רש"י (כו, א) מדייק כי חיוב ביכורים הינו רק לאחר כיבוש הארץ וחלוקתה לשבטים.

² רש"י שם, י.

³ הבאת הביכורים מתבצעת רק בזמן שמחת איסוף היבול – משבועות ועד סוכות (רש"י שם, יא).

⁴ הלוי חייב אף הוא בהבאת ביכורים מעצים שנטע בעירו (רש"י שם, שם).

⁵ מביא ללא קריאה שהרי לא יכול לומר "ארמי אובד אבי", שכן התחבר רק עתה לעם ישראל (רש"י שם, שם).

⁶ וכן בשנת השמיטה עצמה.

⁷ על כל אדם לתת תרומה גדולה לכהן בשיעור של 'כלשהו'. לאחר מכן ייתן מעשר ראשון ללוי - 10% כאשר הלוי עצמו ייתן מכך 10% לכהן כ'תרומת מעשר' (כלומר כ-1% מסה"כ של הפירות שהיו לישראל). בשלב השלישי יפריש הישראל 10% מהיתרה: בשנים א,ב,ד,ה של שמיטה זה נקרא 'מעשר שני' – נאכל בקדושה בירושלים, או יעביר את הקדושה לכסף ובו יקנה אוכל בירושלים, ובשנים ג,ו של שמיטה זה 'מעשר עני' והולך לעניים. מן הדין יכול אדם להפריש תר"מ בלא לתת אותם בפועל למי שמגיע לו. בפסח של שנה רביעית, כאשר סיימו ללקוט את פירות השנה השלישית (בעצים חיוב המעשר נקבע בהתאם לזמן החנטה), חייב האדם להוציא מעשרות מהבית: לתת למי שצריך, או להשמיד. כך גם יעשה בסיום מחזור של 3 שנות מעשר נוספות, כלומר בפסח של שנת השמיטה.

⁸ פירות בשלושת השנים הראשונות של האילן, אסורים באכילה. בשנת הרביעית של האילן מותרים באכילה, אך מאחר והם קדושים, נאכלים בטהרה

בירושלים בלבד. במידה ולא יכול האדם להגיע ולאוכלם שם, צריך לפדות את שוויים בכסף ובו לקנות אוכל אחר אותו יאכל בירושלים.

⁹ כלומר לא הפריש: ממין אחד על אחר, מחדש על ישן, מתלוש על פירות שעדיין מחוברים וכו'. שכן הפרשה צריכה להיות מפירות שווים לאלו שחפץ להתירם בכך לאכילה.

¹⁰ הזמן שבין מיתת אחד משבעת הקרובים לקבורתם בפועל. בזמן זה חל איסור על האדם לקיים מצוות (אמנם אסור לו לעבור על איסורים).

גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת מרת ברכה ב"ר שבתאי ז"ל, ולעילוי נשמת הרב שלמה ב"ר אליהו ז"ל

לעילוי נשמת הרב ירחמיאל גרשון בן הרב צבי יהודה אדלשטיין זצ"ל

בסיום טקס הבאת הביכורים יישא המביא תפילה לה', כי לאור כך שעשה את שמחויב בו, יקיים גם ה' את התחייבותו לתת לעם "ארץ זבת חלב ודבש". משה מצווה את העם לקיים את מצות ה' בתחושה שנצטוו בהם רק עתה¹¹ ומודיעם כי תצא בת קול משמים ותברך את המביא שיזכה לעשות כך גם בשנה הבאה.

משה מזכיר לעם כי בשכר שהבדיל העם בין אלוהי עכו"ם לה' ובחר בו להיות אלוהיו, בחר בנו ה' מכל גויי הארץ להיות לו לעם מיוחד.

הוא מצווה את העם לשמור את כל מצוות ה' ומורה להם כי בעוברם את הירדן ייקחו שנים עשר אבנים אותם יסודו בסיד, ויכתבו עליהם "את כל דברי התורה¹² הזאת". אותם אבנים יישארו¹³ בירדן. לאחר מכן ייקחו שנים עשר אבנים מהם יבנו מזבח בהר עיבל – מקום הברכה, ושנים עשר אבנים מהם יקימו מזבח בגלגל. גם את אבנים אלו יסודו בסיד ויכתבו עליהם את התורה, תוך אזהרה שלא לחותכם בברזל.

משה, יחד עם הכהנים והלוויים, פונים לעם ישראל ומורים להם לנהוג שירגישו בכל יום כאילו בו ביום כרתו ברית עם ה'¹⁴.

משה מצווה את העם כי בבואם אל הארץ יעמדו: שמעון, לוי, יהודה, יששכר, יוסף ובנימין על הר גריזים¹⁵ ואילו: ראובן, גד, אשר, זבולון, דן ונפתלי יעמדו על הר עיבל.¹⁶ לאחר כל קללה מפי הלוויים יענו כל העם אמן. הם מקללים¹⁷ את: העובד ע"ז; מקלל הוריו; מסיג גבול רעהו; יועץ עצה רעה¹⁸ לחברו; מטה לרעה דינם של גר, יתום ואלמנה; הבא על: אשת אביו, בהמה, אחותו,¹⁹ אם אשתו; המספר לשון הרע על חברו; לוקח שוחד על מנת להרוג חף מפשע וכן את האדם "אשר לא יקים²⁰ את דברי התורה הזאת לעשות אותם".

משה מודיע כי אם ישמעו בקול ה' ויעשו מצוותיו "ובאו עליך כל הברכות האלה והשיגוך כי תשמע בקול ה' אלוהיך". הברכה תשפיע עליהם בכל מקום שיהיו, ביבול שדותיהם ובהמתם, תגרום שיצאו מן העולם בלא חטא,²¹ בשעת מלחמה תגרום למנוסת אויביהם מפניהם "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך". העם יזכה לגשמים בעיתם ולא יזדקק ללוות כסף מן הגויים "והיית למעלה ולא תהיה למטה" כל עוד מקפידים על שמירת המצוות.

באם לא ישמע העם למצוות ה', תבוא עליו קללה שתשפיע בכל מקום שיהיו. תביא למיעוט יבול השדה ובעלי החיים. תגרום למחלות גוף כצרעת, דבר וחום. "והיו שמך אשר על ארצך נחשת והארץ אשר תחתך ברזל".²² עפר יעלה אל הזרעים שקיבלו רק מעט מים ויתייבש לבוץ שיכלה את הזרעים. בעת מלחמה יובס העם בבריחה מפני אויביו לכל עבר "והיית לזוועה²³ לכל ממלכות הארץ". נבלת ההרוגים תיאכל על ידי עופות וחיות. הם יוכו במיני שחין מהם יתקשו להירפא וילקו בטיפשות²⁴ והיעדר יכולת הבנה. "והיית ממשש בצהריים כאשר ימשש העיוור באפלה ולא תצליח דרךך

¹¹ ולא כדבר ישן שכבר נמאס ולא מרגש.

¹² בשבעים לשון (רש"י כז, ח).

¹³ רש"י שם, ב.

¹⁴ רש"י שם, ט.

¹⁵ לעברם יפנו הלוויים בעת אמירת הברכות.

¹⁶ לעברם יפנו הלוויים בעת אמירת הקללות.

¹⁷ סה"כ אחד עשר 'ארורים', כנגד השבטים – מלבד שמעון שלא יזכה לברכת משה קודם מותו, ולכן לא מקללו (רש"י שם, כד).

¹⁸ רש"י שם, יז.

¹⁹ בין מאב בין מאם.

²⁰ עם ישראל מתחייב בשבועה שכן יקרה למי שעובר על כל מצווה מן התורה, ולא רק על אלו המנויים כאן (רש"י שם, כו).

²¹ רש"י כח, ו.

²² בנוסח הקללה המקורי מאת ה' (ויקרא, כב, כא) יהיו השמים כברזל שאינו מזיע - לא ירד גשם, והארץ כנחושת שמזיעה - לחות שתפגע בזרעים.

משה מקל מעט מעוצמת הקללה (רש"י שם, כג).

²³ כלומר לאור ריבוי וייחודיות הצרות, יאמרו אנשים: "רק שלא יקרה לנו כפי שקרה לבני ישראל" (רש"י שם, כד).

²⁴ תרגום אונקלוס שם, כח.

גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת מרת ברכה ב"ר שבתאי ז"ל, ולעילוי נשמת הרב שלמה ב"ר אליהו ז"ל

לעילוי נשמת הרב ירחמיאל גרשון בן הרב צבי יהודה אדלשטיין זצ"ל

והיית אך עשוק וגזול כל הימים ואין מושיע". נשים מאורסות יהיו שפחות לעם אחר, כרמיהם ילקחו לפני שיספיקו לאכול מהם, בעלי החיים שלהם יומתו וילדיהם יהיו בידי זרים מבלי יכולת לעשות דבר. העם ומלכו יגלו מארצם ויבואו לידי עבודת אלילים "והיית לשמה למשל²⁵ ולשנינה" בקרב העם אליו יגלו. מעט היבול שיוציאו מן הארץ יאכל על ידי הארבה, היין יתקלקל, ומעצי הזית לא יפיקו שמן היות והפירות ינשרו בטרם עת. "הגר אשר בקרבך יעלה עליך מעלה מעלה" ויהיה עשיר ממך ולכן ילוך.

משה מדגיש לעם כי כל הרעה תבוא בשל עוזבם את ה' ותורתו. בשל העובדה כי בזמן שהיה להם טוב לא עבדו את ה' בשמחה,²⁶ יגלה העם ויעבוד עם אחר מתוך מחסור.

משה מנבא על ביאת גוי מרחוק שישתלט על כל רכוש העם. יצור על ערי המבצר עליהם סמך, ועקב הרעב שייגרם יביאם למצב בו יאלצו לאכול את בשר בנייהם מבלי לחלוק עם בני זוגם וילדיהם האחרים. כל זאת יקרה "אם לא תשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת הכתובים בספר הזה ליראה את השם הנכבד והנורא הזה את ה' אלוהיך". ה' יביא על העם מכות רבות ומחלות שקבלו מצרים ואף חדשות שלא היו עד כה, עד שיהיו מן העם מעטים בלבד, אחר שיגרום לעמי הארץ לנסות ולהשמיד את עם ישראל. יתרת העם שתגלה מהארץ תעלה מס לכמרי עבודה זרה²⁷ ולא יזכו למנוחה כלל, אלא יחששו כל העת פן יומתו או ימותו ברעב. אי הוודאות תגרום להם לרצות בבוקר בשיגע הערב ובערב שיבוא כבר הבוקר.²⁸ הקב"ה ישיבם למצרים באוניות להימכר לעבדים אך אף אחד לא ירצה אותם.

"אלה דברי הברית אשר ציווה ה' את משה לכרות את בני ישראל בארץ מואב מלבד הברית אשר כרת עימם בחורב".

משה פונה אל העם ומזכיר להם את הניסים שעשה להם ה' בנותנו מכות למצרים "ולא נתן ה' לכם לב לדעת ועיניי לראות ואוזניי לשמוע עד עצם היום הזה". הוא מזכיר להם את שנות הנדודים במדבר בהם דאג ה' לכל צרכיהם ואת ניצחונם על סיחון ועוג.

משה מסיים באזהרת העם שהגעתו לארץ לאחר ניצחונות כבירים לא תביאם לגאווה "ושמרתם את דברי הברית הזאת ועשיתם אותם למען תשכילו את כל אשר תעשון".

חידות לפרשת כי-תבוא

1. ממתי התחייבו בני ישראל בהבאת ביכורים? (כו, א)
2. באיזו מצווה מאלו התלויות בארץ מחוייב אף הלוי? (שם, יא)
3. מהו שכרו של מביא הביכורים (שם, טז)
4. איזה סוג גשם פוגע בצומח? (כח, כד)

לקבלת העלון כתבו לי yaakovkatz1989@gmail.com

להצטרפות לקבוצת הוואטסאפ שלחו הודעה 0532547332 או לחצו כאן

שבת שלום

²⁵ זו תהיה דוגמה בפי כל לצרה גדולה שבאה לאדם (רש"י שם, לז).

²⁶ בכך יש לנו ללמוד מוסר עצום. ייתכן שאנו מקיימים את כל המצוות באופן מדויק ועם כל החומרות האפשריות, אך כל עוד זה נעשה עם עצבות ולחץ וכו', במקום לקבל שכר, אנו נקבל עונש.

²⁷ לאחר דיכוי 'המרד הגדול' וחורבן בית המקדש השני בשנת 70 לספ"ה, הטילו הרומאים על היהודים מס בשיעור 'שתי דרכמות' השוות בערכן ל'מחצית השקל' אותו העלו היהודים עד כה לבית המקדש, וציוו עליהם להעלותו ל'מקדש' שבנו לכבודו של 'האל יופיטר', ובכך להדגים כביכול את ניצחוננו על אלוקי ישראל (יוסף בן מתתיהו, תולדות מלחמת היהודים ברומאים, ספר ז, פרק ו, 1, 218 (תרגום ליה אולמן)).

²⁸ מאחר וכל רגע קללתו גדולה משל חברו (רש"י שם, סז).

גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת מרת ב"ר שבתאי ז"ל, ולעילוי נשמת הרב שלמה ב"ר אליהו ז"ל

'מה בפרשה?' כי תבוא

לעילוי נשמת הרב ירחמיאל גרשון בן הרב צבי יהודה אדלשטיין זצ"ל

גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת מרת ברכה ב"ר שבתאי ז"ל, ולעילוי נשמת הרב שלמה ב"ר אליהו ז"ל